

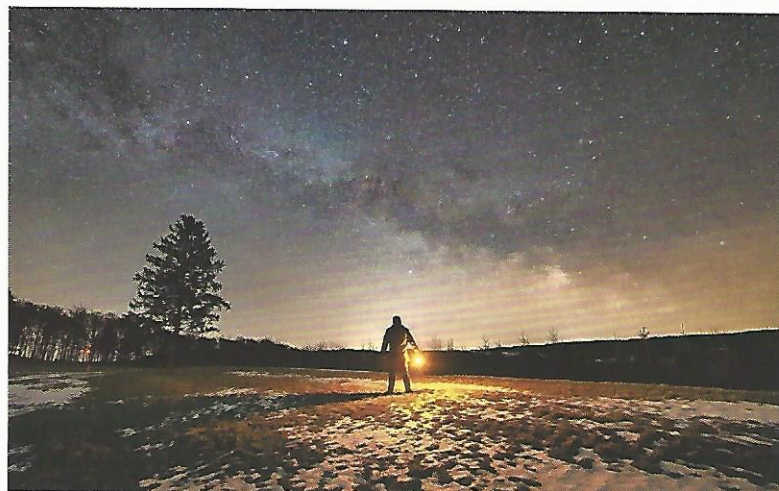
medelpad och ångermanland

HemBYGden

nummer1 • 2020 • 50 kronor

**DEN LJUSNANDE
FRAMTID ÄR VÅR...**

Tusen år härefter

Tusen år härefter,
när städerna ligger i grus
och vargarna yla i tempen
mot frostkalla stjärneljus,
då vandrar någon allena
och stavar vackra ord
om broderskap och kärlek
på människornas jord.

Emil Hagström 1936 ingår i diktsamlingen
"Sabbatsår"

HemBYGden

Ansvarig utgivare

Margareta Johansson
Tel 070 263 38 50
margareta@vaxtfoto.se

HemBYGden i Medelpad och Ångermanland

Tidningen utges av Medelpads
och Ångermanlands Hembygds-
förbund i 4 nummer årligen.
Distribueras gratis i 10 ex till
samtliga hembygdsföreningar
anslutna till förbunden.

Prenumeration

Prenumeration 200 kr/år, sättes
in på BG 687-6163, ange
Prenumeration Hembygden
samt ditt namn och adress.

Redaktionskommitté

■ Margareta Johansson
Tel 070 263 38 50
margareta@vaxtfoto.se
■ Lena Landin
Tel 072 527 40 31
lena.landin@ramvik.com

Grafisk produktion och tryck

Ågrenshuset Produktion, Bjästa

Besök våra hemsidor

www.hembygd.se/medelpad
www.hembygd.se/angermanland

Omslagsbild

Shutterstock, Majbrasa

Kommande nummer

Nu är den sköna sommaren här

Manusstopp

22 maj

SSN 1100-0554

LÄS I DETTA NUMMER

Ledare	3
Arkivkurser	4
Kom nära med snacket i bygda'	5
Något kort om Vänorter	5
Inspirationsresa till Oravais	6
Fira Tunnbrödets dag	9
Litterära sällskap	10
Emil Hagström.....	10
Karl Östman.....	13
Att "bygga" en dräkt, att bygga ett hus, att bygga ett liv	14
Maja Hagerman fick Kulturhammaren!.....	20
Njurundas kvinnokarta	21
Apropå föremålsregistrering i Indals hembygdsförening!	22
Vittras härkomst.....	24

"Nu är den sköna sommaren här"

Nästa nummer kommer i juni.
Vill ni ha in ert sommarprogram så
måste Lena ha det i god tid dvs långt
före "dead line". Skicka det till
angerman.hbf@outlook.com
senast den 15 maj!

LEDARE

LENA LANDIN redaktör
ordförande Ångermanlands hembygdsförbund

MARGARETA JOHANSSON
ordförande Medelpads hembygdsförbund

Hur ser egentligen bilden av hembygdsrörelsen ut? Det funderar jag på efter att ha sett farsen "Man får väl ställa upp" härom kvällen. Föreställning handlar om en hembygdsgård någonstans i glesbygdssverige där alla bygdens föreningar har sin del av huset inklusive den kommunala musikskolan. Alla är också medlemmar hos varandra för "man måste ju ställa upp". Till medlemmar räknas också de, som sedan länge vilar under stenarna på kyrkogården.

En dag får hembygdsföreningen besök. Det är en representant från förbundet i Stockholm som ska granska föreningen inför att de nominerats till årets hembygdsgård, något som kan ge en belöning på 500 000 kronor. Eftersom förbundet också ger bidrag efter antalet medlemmar vill besökaren även se medlemsregistret.

Panik utbryter på gården. Bort med namnskylltar på de andra föreningarna. Fram med fejkade protokoll och aktivitetslistor. Alla närvarande får hastigt och lustigt styrelseuppdrag i hembygdsföreningen fast det är ordförande som sköter allt.

Gästen från huvudkontoret frågar efter typiska hem-

bygdsgrejor som broderier, spelmansstämmor och hantverk. Raskt uppfinns cirkel i att tillverka skålar och laxskedar av älghorn.

Som aktiv medlem i en hembygdsförening fastnar skrattet stundtals i halsen. Är det detta, som är bilden av vår rörelse – vi som just nu arbetar för att öppna hembygdsrörelsen för barn och unga – delta i samhällsdebatten om vårt framtida landskap samt forska kring och dokumentera vårt lokala demokratiska arv.

Och vad är det för fel att öppna hembygdsgårdarna för andra föreningar? Samarbete är ju livsviktigt när man kommer en bit utanför storstan.

Så resultatet av besöket blev en bestående insikt att vi har en viktig uppgift i att förmedla ut vad hembygdsrörelsen idag står för och hur en modern hembygdsförening verkar. Det är dags att vi stolt kliver fram och berättar om oss och vad vi gör och vilken roll vi spelar i dagens landsbygd och stadsbygd.

Så sträck på er alla hembygdsvänner. Hembygdsrörelsen behövs mer än någonsin när klyftan mellan land och stad ökar.

ARKIVKURSER

Onsdagen den 5 februari bjöd Folkrörelsearkivet in till en kurs om arkivering för hembygdsrörelsen. 21 deltagare från Medelpad träffades på Folkets Hus i Söråker för att lära sig varför, vad och hur man arkiverar.

Kursen leddes av Anna Andersson och var resultat av en gåva från Riksarkivet till Sveriges Hembygdsförbund med anledning av Riksarkivets 400-årsjubileum förra året.

Under dagen redogjorde Anna för vad som bör arkiveras. Föreningarnas protokoll bör lämnas in till Folkrörelsearkivet och övriga handlingar bör sorteras och bevaras i ett säkert arkiv på Hembygds-

gården. Till föreningarnas hjälp har Sveriges Hembygdsförbund gjort en handledning, "Arkivering" som kan beställas på förbundet.

Sedan kom turen till Ångermanland.

Träffen på Nipanhotellet den 12 februari i Sollefteå samlade 30 deltagare, som med stort engagemang lyssnade till Annas genomgång av arkiveringens A och O. Många synpunkter och frågor ventile-

rades och deltagarna kunde med stora förväntningar på sig själva åka hem och ge sig i kast med sina Hembygdsföreningars arkiv.

**Margareta Johansson, Indals hembygdsförening
Thommy Edlund, Helgums hembygdsförening, som också fotograferat i Sollefteå**

En hälsning från Borgsjö Hembygdsförening

INSPIRATIONSRESA

TILL ORAVAIS,

vår vänort i Österbotten, Finland 15/6 – 19/6 2019

Deltagare:

Mats och Lena Fhanér
Clemens Lindberg och Margareta Eriksson
Torbjörn Karlsson och Anna Malmström
Pontus Andersson och Eva Magnfält

Skriven av

Pontus Andersson, kompletterad av
Eva, Anna och Torbjörn K.
Bilderna tagna av
Eva och Pontus.

Oravais Hembygdsförening tog emot oss med öppna armar med ett minst sagt digert program. Totalt var 20 personer engagerade i vårt besök från två hembygdsföreningar, Oravais och Maxmo. Ulf Johansson som är ordförande för Oravais hembygdsföreningen var en utomordentligt trevlig och hängiven värd. Tack vare alla guiders hjärtliga engagemang fick vi ut mycket inspiration och glädje av resan. Så förutom den rena nyttoaspekten, att se och lära av andra som vi själva kan omsätta till vår egen hembygdsförening i Borgsjö, hade vi hjärtligt trevlig med mycket skratt, bastubad och för all del en och annan lokalproducerad öl.

Från vänster utanför entrén till Tottesunds herrgård: Clemens, Pontus, Anna, Tii-na, Joana, "Husan på Tottesund, Ulf, Håkan, Mats, Lena, Torbjörn, Margareta och Eva (som tog bilden med sin "selfie-pinne").

Dag 1

Under kristider tidigt 80-tal fick Oravais hembygdsförening många byggnader och anläggningar att ta hand om. För att överhuvudtaget klara av att hantera alla byggnader bildades sektioner med egenbestämmande. För vårt vidkommande vore det en bra idé att skapa undergrupper som får uppdrag att förvalta, vårda och utveckla delområden i vår verksamhet.

Talko betyder frivilligt volontärsarbete som företrädesvis görs för att underhålla gemensamhetsanläggningar.

Talko är mycket utbrett i Österbotten, men det blir allt svårare att engagera ungdomar.

Besök på Oravais gamla masugn, dit malm transporterades från Utö i Stockholms södra skärgård. I Oravais hade man skog (= energi), en tillräckligt djup hamn och en å som gav tillräckligt med kraft att driva bälgar och hammare för ståltillverkning. När järntillverkningen blev olönsam övergick man till tillverkning av textilier, främst tjocka varma filtar i färggranna mönster. Idag tillver-

kas här sandpapper, en stor exportprodukt. Nils Olin var som guidade oss var själv en masuuni.

Lärdom: Kul med 3d-modeller som åskådliggör hur det såg ut förr. Kanske något för oss att beskriva en svunnen tid för t.ex. en by. Nils gav också bevis för hur viktig en guide är som har en djup insikt i svunna tider. Har vi sådana guider hos oss som vi kan engagera? Ska vi forska vidare i Borgsjö Skans? Hur såg fåbodarna ut när de blomstrade?

Kimo gamla skolmuseum var nästa stopp. Det ligger strax söder om Oravais. En på utsidan sliten, dåligt underhållen skola, men på insidan en autentisk skolsal från ca 30–50-talet. Så fantastiskt. Leif som guidade är själv lä-

rare, och Maritha som är ordförande för denna sektion är i princip ensam att underhålla museet.

Insikt/tankar: Var rädd om entusiasterna, sök bidrag, försök få med ungdomar, lättare sagt än gjort.

Ska vi bygga upp en skolmiljö någonstans? Kanske måste inte allt vara samlat på Hembygdsgården? Ska vi t.ex. ha en filial i Alby? Ska järnvägs-historien berättas tydligare i Ånge? Samverka med PRO Ånge?

Uffe Johansson, ordförande i Oravais hembygdsförening sedan drygt 20 år. Han är teateramatör och del i Oravais teatergrupp. I år spelar man "Under liten himmel", som handlar om Maria Åkerblom

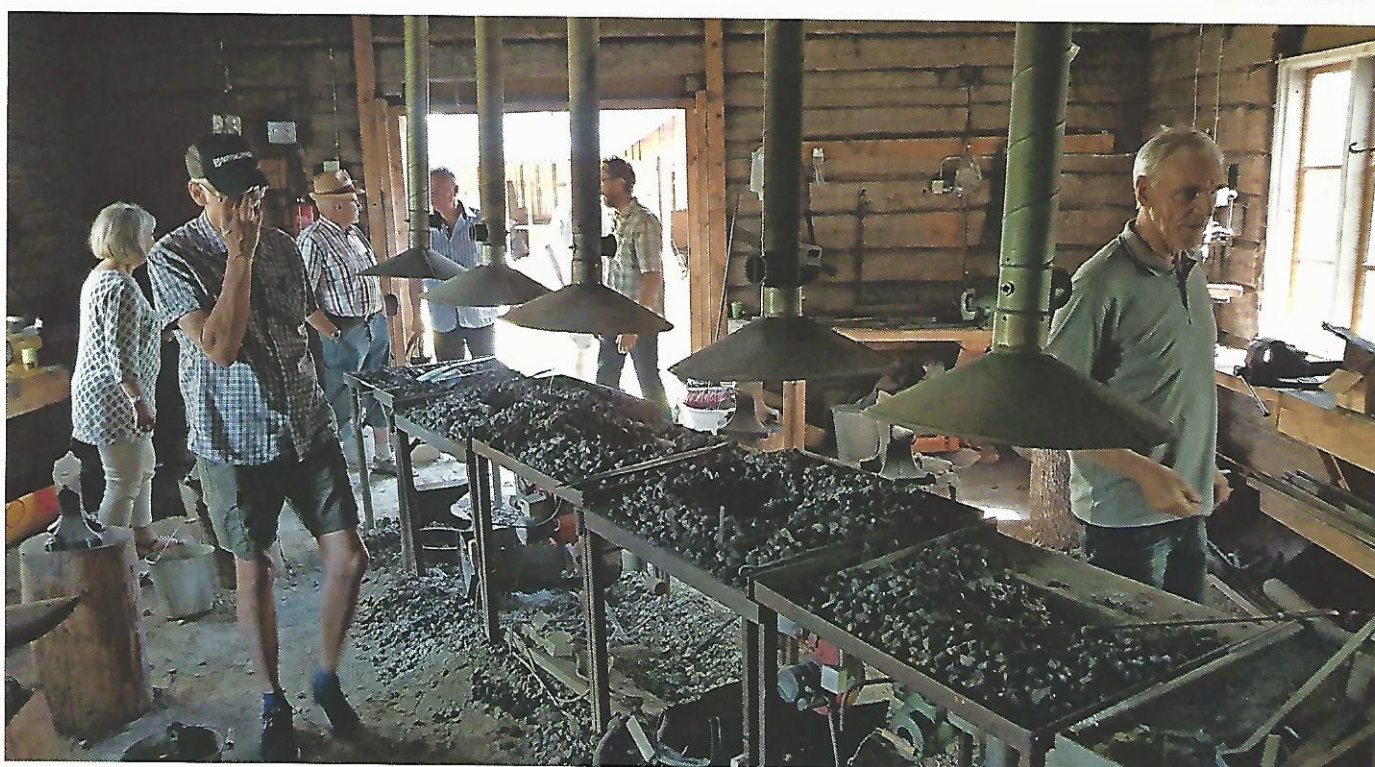
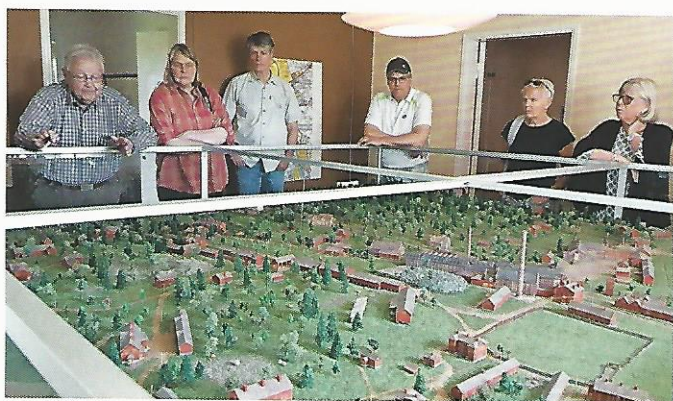
en hängiven frikyrkokvinna som ställde till både reda och oreda vad man kan förstå. Bakom Uffe ser man en svängbar läktare byggd på svängmekaniken på en gammal grävmaskin. Läktaren byggdes vid en gammal kvarn vid Oravais å. Till platsen har man de senaste åren flyttat in ett antal byggnader.

Insikt: Många ungdomar i Teatersektionen. Teater engagerar de unga! Hur fångar vi in de unga? Ska vi bjuda på fika som del av entrén till våra evenemang? I så fall måste vi kunna erbjuda fika för allergiker (främst laktos, gluten)

Paul och Stig var engagerade guider i vackra Kimo bruk som låg 5-6 km uppströms

masugnen. Här jobbade man sig döva i skift måndag-lördag i fyratimmarspass, sedan vila 4 timmar. Kanske inget att ta efter för vårt hembygdsarbete. På bilden ser man deras uppbyggda smedja för att undervisa och tävla i smide. Evenemangen är omåttligt populära! Vi fick smörgåsar och kaffe från vänliga damer i Einars café.

Insikt/fundering: Bra engagerade guider är A och O för att få ut något extra från besök i gamla miljöer. Något för oss att ta till oss. Vi bör ha guider både på hembygdsgården och i bygden i stort som kan visa på våra smultronställen. Har vi något som vi kan göra ett större evenemang kring? Kan vi göra något kring smide

hemma hos oss?

Tillverkning av takspån. Nästa inspirationsresa till Völasdan i Edsbyn.

Slaget i Oravais 1808 var ett eländigt nederlag för Sverige som i detta krig förlorade Finland till Ryssarna. Närmare 1000 man dog i slaget och man hedrar alla stupade oavsett nationalitet. Krig är ont, men människan är liten och i grunden god och värd att respektera oavsett vilken sida stridslinjen man står på. Så tänker man i Österbotten. Respekt.

Lärdom: God mat är det absolut mest avgörande dragplåstret till museer. Här serverade ett engagerat par fantastiskt god mat på autentiskt vis. Mamsell som serverade ingav stor respekt och tillät bara Mats äta, såvida inte Mats som ordförande gav oss andra nåd att smaka. Som tur var gjorde han det och alla fick ta del av bordets alla läckerheter. Har vi tillräckligt exklusiv mat på vår egen hembygdsgård? Ska vi servera kams, rörost, rullrån, långmjölk? Ska vi "liva" och vara rövare i skogarna mellan Borgsjö och Bräcke och bjuda till gille mot en saftig ersättning?

Dag 2

Vi började dagen med att besöka Blomqvists plantskola i Lepplax. Blomqvists plantskola har blivit känd i hela Norden, i alla fall de nordliga breddgraderna med växtzon 4 och uppåt, för sina härdiga växter. Det är en stor plant-

skola och vi kunde botanisera runt bland bl.a. tusentals små äppelträd.

Insikt: Detta är ett mycket trevligt resmål för många trädgårdsodlare, något för Zonsprängarna i Ånge kommun? Jakobstad ligger nära och är en trädgårdsstad.

Efter plantskolan åkte vi söderut igen och svängde av till Jeppo och Keppo Bryggeri som låg i en gammal industri-lokal, men med mycket smaklig nyrenoverad interiör. Detta microbryggeri, ett av ca 200 i Finland, tillverkar ca 80,000 liter öl där de tre ägarna arbetar. I Finland är "gårdsförsäljning" tillåtet upp till 5,5%, så vi fick med oss en back god finsk öl.

Insikt: Viktigt att ha bra skyltning så man hittar besöksmålen, kan bli bättre även hos oss.

Så anlände vi Tottesund och träffade Håkan och Husan. Håkan är ordförande i Maxmo hembygdsgärning. På hans lugna trygga finlandssvenska fick vi en rejäl djupdykning i Finlands krigshistoria. Vi förstår att Finlands hembygdsvård är väldigt sammanflätad med Finlands krigshistoria.

Självklart hade de gjort en modell över Tottesund så som det såg ut i slutet av 1800-talet. Denna kaptensbostad är uppförd enligt standardritning för kaptensbostäder. Hur många sådana finns det kvar i Sverige måntro?

Vi blev bjudna på en utsökt laxsoppa av husan, med avslutande underbar chokladtårta, mums.

Dag 3

Vi delade upp oss på morgonen dag 3. Mats och Clemens som har bensin i blodet gick på motormuseum och vi andra åkte ut till kusten norr om Vasa. Anna lärde oss att morän bildas av att glaciären skjuter sten och jordmassor

framför sig i isens rörelseriktning, medan rullstensåsar och sandåsar bildas av smältvattnet som rinner under den väldiga glaciären. Vi gick upp i "Saltkaret", ca 20 meter högt. Bild 5 Det är som synes inklätt, samt har galler i staketet runt trapporna. Det gav en betydligt säkrare känsla än Bergåsens utsiktstorn.

Ska vi satsa på motsvarande grepp?

Dag 4

Hemresedag, men innan vi antrade färjan hann vi åka till Stundars* hembygdsgård en dryg mil söder om Vasa. Det var en samlad hembygdsgård som liknar Borgsjö Hembygdsgård, fast större! Bild 6

Det var inte öppet för såsongen ännu, men vi blev ändå insläppta i några hus av museipedagog Pia och en sommarjobbare som skulle guida besökare i sommar. Hon passade på att öva sig på oss!

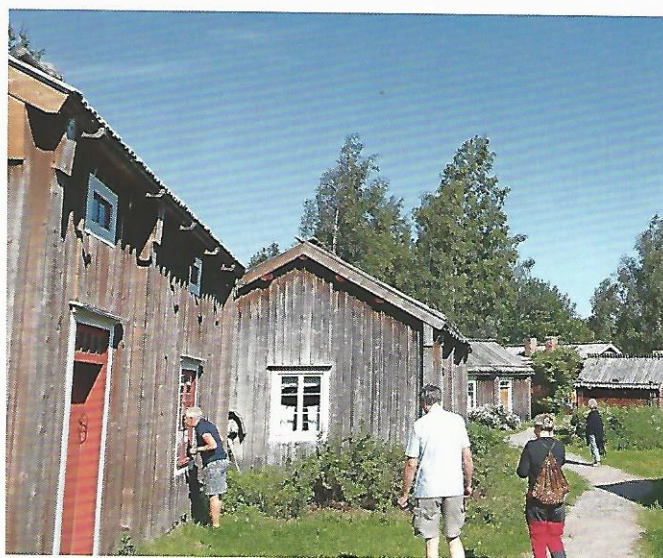
I det utsökta kaféet kunde man bl.a. välja mellan salta eller söta väfflor. Jag körde säkert, och tog söta...

Insikt: Hembygdsgården hade en klar prägel över att bevara olika yrkesgruppers boningar, kopparslagarens hus t.ex.

Man hade höns, lekplats och kul för barnen och odlingar. Mycket lika som vi har alltså! Vid vissa av de historiska husen fanns också ett litet hus inrett för barnen att t.ex. leka lanthandel. Ska vi göra mer för barnen? De hade även en fin folder som beskrev sommaraktiviteterna och hembygdsgårdens öppettider mm. Det vore något för oss!

Innan vi gled in i färjans inre stannade vi till vid nedslagsplatsen av en meteor för sådär 520 miljoner år sedan. Det var säkert en rejäl smäll. På 20-talet dikade man ur de träskmarker som fanns och idag är det bördiga åkermarker. Som syns på bilden bär platsen fortfarande spår av meteornedslaget då man tydligt ser det cirkelformade området som har en diameter på ca 6 km.

Hemresa, trötta men själsligt berikade resenärer i solen på Vasa Line får avsluta denna mycket givande och socialt trevliga studieresa. Vi vill givetvis rikta ett stort och varmt tack till våra värdar med Ulf Johansson i spetsen. Ni gjorde denna resa till ett mycket trevligt minne och vi är övertygade om att den nyvunna inspirationen kommer omsättas i aktiviteter hemma i Borgsjö!

Red. tillägg: Stundars är ingen hembygdsgård utan ett friluftsmuseum typ Murberget och Norra berget. En förbild när det gäller arbete bland barn. Värt ett besök! <https://www.stundars.fi/>